

Date: 23rd May-2026

**INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA SHAMOL, YOMG‘IR VA QUYOSH
OBRAZLARINING FRAZEOLOGIK IFODASI**

Musurmonqulova Nilufar Otabek qizi

Termiz davlat pedagogika instituti

Xorijiy til va adabiyoti yo‘nalishi magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz va o‘zbek tillarida shamol, yomg‘ir hamda quyosh obrazlari bilan bog‘liq frazeologik birliklarning semantik va lingvomadaniy xususiyatlari qiyosiy jihatdan tadqiq etiladi. Tabiat fenomenlari xalq tafakkuri va milliy madaniyatning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ular frazeologik birliklarda obrazli va metaforik vosita sifatida keng qo‘llaniladi. Tadqiqot davomida ingliz va o‘zbek tillaridagi shamol, yomg‘ir va quyosh komponentli frazeologik birliklarning ma‘nolari, uslubiy xususiyatlari hamda milliy-madaniy jihatlari tahlil qilindi. Tadqiqotda qiyosiy, semantik va lingvomadaniy metodlardan foydalanildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, har ikkala tilda ham tabiat obrazlari inson hissiyotlari, hayotiy tajribasi va ijtimoiy munosabatlarini ifodalovchi muhim metaforik vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, ingliz va o‘zbek xalqlarining tarixiy taraqqiyoti hamda yashash muhiti frazeologik birliklarning mazmunida milliy farqlarni yuzaga keltirgan. Tadqiqot natijalari frazeologiya, qiyosiy tilshunoslik va lingvomadaniyat sohalaridagi ilmiy izlanishlar uchun muhim nazariy manba bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Frazeologiya, tabiat fenomeni, shamol, yomg‘ir, quyosh, metafora, lingvomadaniyat, qiyosiy tilshunoslik, frazeologik birlik, semantik tahlil.

Kirish

Til xalqning madaniyati, tarixi va dunyoqarashini aks ettiruvchi muhim vosita hisoblanadi. Frazeologik birliklar esa xalqning asrlar davomida shakllangan milliy tafakkuri va hayotiy tajribasini ifodalovchi obrazli til birliklaridir. Ayniqsa, tabiat fenomenlari bilan bog‘liq frazeologizmlar insonning borliqni idrok etish jarayonini yoritishda muhim ahamiyatga ega. Shamol, yomg‘ir va quyosh obrazlari turli xalqlarning tilida keng qo‘llanilib, inson hissiyotlari, ijtimoiy munosabatlari hamda hayotiy tajribalarini ifodalashda metaforik vosita vazifasini bajaradi. Ingliz va o‘zbek tillarida ushbu tabiat obrazlari asosida shakllangan frazeologik birliklar o‘ziga xos semantik va lingvomadaniy xususiyatlarga ega. Mazkur maqolaning maqsadi ingliz va o‘zbek tillaridagi shamol, yomg‘ir va quyosh obrazlari bilan bog‘liq frazeologik birliklarni qiyosiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot metodlari

Mazkur tadqiqotda qiyosiy, semantik, tavsifiy va lingvomadaniy metodlardan foydalanildi. Qiyosiy metod yordamida ingliz va o‘zbek tillaridagi shamol, yomg‘ir va quyosh bilan bog‘liq frazeologik birliklarning o‘xshash hamda farqli jihatlari aniqlandi. Semantik tahlil orqali frazeologik birliklarning ko‘chma ma‘nolari va metaforik xususiyatlari o‘rganildi. Lingvomadaniy metod asosida tabiat obrazlarining xalq

Date: 23rd May-2026

madaniyati va milliy tafakkuridagi o'zni tahlil qilindi. Tadqiqot materiali sifatida ingliz va o'zbek frazeologik lug'atlari hamda ilmiy manbalardan foydalanildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalariga ko'ra, shamol, yomg'ir va quyosh obrazlari ingliz va o'zbek frazeologiyasida keng qo'llanilishi aniqlandi. Ingliz tilida shamol obrazi ko'pincha o'zgaruvchanlik yoki beqarorlikni ifodalaydi. Masalan, "Gone with the wind" iborasi yo'qolib ketgan yoki unutilgan narsani anglatadi. O'zbek tilida esa shamol obrazi ba'zan salbiy ma'noda qo'llanilib, "Shamol bo'lmasa daraxtning uchi qimirlamaydi" kabi iboralarda sabab va oqibat munosabatini ifodalaydi. Yomg'ir obrazi har ikkala tilda ham qiyinchilik yoki sinov ramzi sifatida uchraydi. Ingliz tilidagi "Save for a rainy day" iborasi qiyin kunlar uchun mablag' yig'ishni anglatadi. O'zbek tilidagi "Yomg'irdan qochib do'lga tutildi" frazeologizmi esa bir muammodan qochib yanada murakkab vaziyatga tushishni bildiradi. Quyosh obrazi asosan ijobiy ma'noda qo'llaniladi. Ingliz tilidagi "Make hay while the sun shines" iborasi qulay imkoniyatdan vaqtida foydalanish kerakligini anglatadi. O'zbek tilida esa quyosh hayot, yorug'lik va ezgulik ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, tabiat fenomenlari insonning ruhiy holati va hayotiy tajribalarini ifodalashda muhim metaforik vosita sifatida xizmat qiladi.

Muhokama

Tahlillar natijasida ingliz va o'zbek tillarida tabiat obrazlari asosidagi frazeologik birliklar o'rtasida o'xshash va farqli jihatlar mavjudligi aniqlandi. O'xshashliklar inson tafakkurining universal xususiyatlari bilan bog'liq bo'lsa, farqli jihatlar xalqning yashash muhiti va madaniyati bilan izohlanadi. Ingliz xalqining dengiz va ob-havo bilan bog'liq hayot tarzi shamol va yomg'ir obrazlarining faol qo'llanishiga sabab bo'lgan. O'zbek xalqining agrar madaniyati esa quyosh va suv bilan bog'liq obrazlarning ustunligini ta'minlagan. Frazeologik birliklarning metaforik tabiati inson tafakkurining obrazli xususiyatini namoyon qiladi. Tabiat hodisalari orqali abstrakt tushunchalar va hissiy holatlar ifodalanadi. Shuningdek, frazeologik birliklarni tarjima qilishda milliy-madaniy xususiyatlarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. So'zma-so'z tarjima ko'pincha ma'no yo'qolishiga olib keladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz va o'zbek tillaridagi shamol, yomg'ir va quyosh obrazlari bilan bog'liq frazeologik birliklar xalqning milliy tafakkuri va madaniyatini aks ettiruvchi muhim til vositalari hisoblanadi. Qiyosiy tahlil natijasida tabiat fenomenlari har ikkala tilda ham inson hissiyotlari, hayotiy tajribasi va ijtimoiy munosabatlarini ifodalashda faol qo'llanilishi aniqlandi. Shu bilan birga, tarixiy taraqqiyot va geografik muhit bilan bog'liq milliy farqlar ham kuzatildi. Tadqiqot frazeologik birliklarning semantik, metaforik va lingvomadaniy ahamiyatini yoritib berdi. Natijalar qiyosiy tilshunoslik, frazeologiya va tarjimashunoslik yo'nalishlaridagi keyingi ilmiy tadqiqotlar uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Date: 23rd May-2026

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Раҳматуллаев Ш. Ўзбек тилининг изоҳли фразеологик луғати. – Тошкент, 1992.
2. Kunin A.V. English-Russian Phraseological Dictionary. – Moscow, 1984.
3. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. – Chicago, 1980.
4. Safarov Sh. Kognitiv tilshunoslik asoslari. – Toshkent, 2006.
5. Vinogradov V.V. Основные типы фразеологических единиц в русском языке. – Москва, 1977.
6. Yusupov U.K. Contrastive Linguistics of the English and Uzbek Languages. – Tashkent, 2013.
7. Oxford Dictionary of English Idioms. – Oxford University Press, 2010.
8. Mamatov A. O‘zbek frazeologiyasi masalalari. – Toshkent, 1999.
9. Telia V.N. Русская фразеология. – Москва, 1996.
10. Arnold I.V. The English Word. – Moscow, 1986.

